

Πρόγευση Ανάστασης στην παρουσίαση του βιβλίου της Καθηγήτριας Ιωάννας Στουφή “Βυζαντινή Ανάστασις”

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Το μεγαλύτερο γεγονός στην ιστορία και τη θεολογία της Εκκλησίας, η Ανάσταση του Χριστού, βρέθηκε στο επίκεντρο το απόγευμα της Πέμπτης, 25 Απριλίου 2024, στην αίθουσα των Μεγάλων Ευεργετών του Λαϊκού Πανεπιστημίου (Εταιρία Φίλων του Λαού). Αφορμή αποτέλεσε η παρουσίαση του βιβλίου «Βυζαντινή Ανάστασις» της κ. Ιωάννας Στουφή - Πουλημένου, Ομότιμης Καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Του Νικολάου Ζαΐμη

Η **Ανάσταση του Χριστού** αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της χριστιανικής πίστης. Αυτό διατυπώνει με σαφήνεια ο απόστολος Παύλος στην Α΄ προς Κορινθίους Επιστολή: **«Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἔγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν»**. Το γεγονός αυτό αποτύπωσε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η ορθόδοξη εικονογραφική τέχνη. Μια από τις τελευταίες, αλλά ενδοξότερες σελίδες της βυζαντινής τέχνης, η «χρυσή» Παλαιολόγια περίοδος, έδωσε νέες ερμηνείες και προσεγγίσεις στους εικονογραφικούς τύπους της Ανάστασης. Το βιβλίο **“Η Βυζαντινή Ανάστασις”** της

κ. Ιωάννας Σουφή – Πουλημένου, το οποίο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις “ΕΝΝΟΙΑ”, περιγράφει κυρίως ζητήματα της Παλαιολόγειας εικονογραφίας και δίνει δυνατές και άρτια επιστημονικά τεκμηριωμένες απαντήσεις σε κάθε ενδιαφερόμενο μελετητή και αναγνώστη.

Πρόγευση Ανάστασης

Η εκδήλωση, η οποία αποτέλεσε μια πρόγευση της Ανάστασης λίγες ημέρες πριν την εορτή των εορτών, την λαμπροφόρο Ανάσταση του Κυρίου μας, δεν αποτελούσε μόνο μία στενή ακαδημαϊκή προσέγγιση των ζητημάτων που εξετάζει το βιβλίο. Ήταν κάτι περισσότερο. Μια ευρύτερη αναγνώριση της μεγάλης προσφοράς της συγγραφέως κ. Ιωάννας Στουφή – Πουλημένου, στην επιστήμη, την θεολογία και την Εκκλησία, καθώς δίδαξε για περισσότερο από δύο δεκαετίες Χριστιανική και Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, συγγράφοντας μνημειώδη βιβλία και πληθώρα

επιστημονικών άρθρων, αλλά κυρίως προσφέροντας γνώση και ήθος σε χιλιάδες φοιτητές και φοιτήτριες.

Στην εκδήλωση το παρών έδωσαν **ο Αρχιμανδρίτης π. Μιχαήλ Σταθάκης**, εκπρόσωπος του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερωνύμου, η πρώην Υφυπουργός Παιδείας **κ. Κέλλυ Μπουρδάρα**, ο Αντιπρύτανης Έρευνας, Καινοτομίας και Δια Βίου Μάθησης ΕΚΠΑ, Αναπληρωτής Καθηγητής **κ. Χρήστος Καραγιάννης**, ο Πρόεδρος της Εστίας Θεολόγων Χάλκης και φίλων αυτής, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών **κ. Νικόλαος Ξεξάκης**, ο Πρόεδρος των Οφικκιαλίων του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πειραιώς **κ. Θεόδωρος Παναγόπουλος**, ο Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών **κ. Νικόλαος Ολυμπίου**, ο Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής **κ. Αναστάσιος Ντάνος**, οι Καθηγητές του Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ **κ. Βασιλική Σταθοκώστα**, **κ. Δέσποινα Μιχάλαγα**, **κ. Ιωάννης Παναγιωτόπουλος**, κληρικοί, φοιτητές και φοιτήτριες, κ.α.

«Πολύτιμος συνδυασμός ανθρώπου και επιστήμονα»

Την εκδήλωση, την οποία συντόνισε **η φιλόλογος κ. Κατρίνα Καρναβέζου**, χαιρέτισε αρχικά **ο Αντιπρύτανης ΕΚΠΑ, Αναπλ. Καθηγητής κ. Χρήστος Καραγιάννης**,

ο οποίος μίλησε με συγκινητικά λόγια για τη συγγραφέα και το έργο της.

«Ο τίτλος και μόνο του βιβλίου «Η Βυζαντινή Ανάστασις» προδιαθέτει ευχάριστα κάθε Χριστιανό, διότι φωτίζει την ψυχή με το χαρμόσυνο μήνυμα της συντριβής του θανάτου και της σωτηρίας του ανθρώπου. Η Ανάσταση του Κυρίου αποτέλεσε, από τη μια, πηγή έμπνευσης και φωτισμό μεγάλων ποιητών, υμνογράφων και μελωδών, όπως του Ιωάννη Δαμασκηνού και του Ρωμανού του Μελωδού, για να συνθέσουν ύμνους άφθαστου μεγαλείου. Από την άλλη υπήρξε, το ιερό έναυσμα για να ηχήσει το τάλαντο σπουδαίων αγιογράφων της λαμπρής εκείνης περιόδου του Βυζαντίου, για να αποτυπώσουν στο ξύλο, στην πέτρα ή όπου αλλού διά της τέχνης τους το ύψιστο γεγονός, το κορυφαίο θαύμα, την Ανάσταση του Χριστού. Ιδιαίτερα η αναφορά στην βυζαντινή περίοδο συγκινεί και θα συγκινεί πάντα, καθότι είναι εκείνη, κατά την οποία αποκρυσταλλώθηκε το δόγμα της Ορθόδοξης πίστης και ο Ελληνισμός συνδέθηκε άρρηκτα με τον Χριστιανισμό, ώστε να δημιουργηθούν –εν προκειμένω– οι καλύτερες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της αγιογραφίας. Όπως φαίνεται, η πολυτάραχη διαδρομή με την σκληρή δοκιμασία της περιόδου της Εικονομαχίας έδειξε ουσιαστικά την δύναμη της εικόνας και την ισχύ της Ορθόδοξης πίστης διά της προσευχής, της προσκύνησης και της θείας λατρείας. Κυρίως όμως, η υπερχιλιετής ιστορία του Βυζαντίου διαμόρφωσε τη διδασκαλία και όρισε τη σημασία που έμελλε να επιδείξει η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία, αποτελώντας φωτεινό φάρο και οδοδείκτη του σύγχρονου κόσμου», ανέφερε ο κ. Αντιπρύτανης.

«Είναι τιμή για μένα να χαιρετίσω την σημερινή εκδήλωση, διότι η κ. Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου είναι ο πολύτιμος συνδυασμός ανθρώπου και επιστήμονα. Ως άνθρωπος διακρίνεται για την πραότητα, την σεμνότητα, την εντιμότητα και κυρίως το ήθος», υπογράμμισε.

Ο κ. Καραγιάννης πρόσθεσε ότι η κ. Ιωάννα Στουφή – Πουλημένου, είναι ένας ενάρετος άνθρωπος και ιδιαίτερα προσφιλής. «Ως Καθηγήτρια διακρίθηκε –και συνεχίζει να διακρίνεται– για την επιστημονική γνώση, την έρευνα, την συγγραφή, την συμμετοχή σε προγράμματα σπουδών, στη διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων κ.ά.π. Με τον αkéραιο χαρακτήρα της πέτυχε όχι μόνο να κερδίσει την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση των φοιτητών αλλά και να μεταδώσει σε υψηλό βαθμό τη γνώση. Αποτελεί υπόδειγμα Καθηγήτριας Πανεπιστημίου και γι' αυτό η όλη πορεία της τιμά τόσο την Θεολογική Σχολή Αθηνών όσο και το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο», είπε.

«Την συγχαίρουμε για το ωραιότατο έργο, την ευχαριστούμε από καρδιάς και της ευχόμαστε αδιάκοπη έρευνα, συνεχή συγγραφή, επιτυχία σε ό,τι θεάρεστο σχεδιάζει και πάνω από όλα να διατηρήσει αυτό το γλυκό χαμόγελο και την τρυφερή ματιά που όλους τους αγκαλιάζει και δίνει δύναμη»,

κατέληξε ο κ. Καραγιάννης.

Ιστορία και Θεολογία της Ανάστασης του Χριστού

Ακολούθησαν ομιλίες για τη θεματολογία του βιβλίου. Για την Θεολογία και την ιστορία της Ανάστασης του Χριστού μίλησε ο Ομότιμος Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής, πρώην Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας και Έφορος του Λαϊκού Πανεπιστημίου, **κ. Θωμάς Ιωαννίδης**. Η ομιλία του κ. Ιωαννίδη στηρίχθηκε σε **τέσσερις βασικούς άξονες**. Τον Χριστό ως των πάντων Κύριο, την Ανάσταση ως ιστορικό γεγονός, την Ανάσταση σε σχέση με την Εκκλησία και την Ανάσταση σε σχέση με την Ορθοδοξία.

Με τη χρήση βιβλικών και πατερικών χωρίων ο κ. Ιωαννίδης ανέλυσε διεξοδικά το γεγονός της Αναστάσεως χαρακτηρίζοντάς το ως το σημαντικότερο γεγονός στην θεολογία και την ιστορία της Εκκλησίας μας.

Η Καθηγήτρια Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη για το βιβλίο «Βυζαντινή Ανάστασις»

Για το βιβλίο «Βυζαντινή Ανάσταση» μίλησε η **Καθηγήτρια του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, Ευαγγελία Γεωργιατσογιάννη**, χαρακτηρίζοντας το αρχικά ως μία άρτια επιστημονική προσπάθεια που αποτυπώνεται με κατανοητό τρόπο όταν κάποιος διαβάσει το βιβλίο. **«Πρόκειται για ένα βιβλίο το οποίο διαβάζεται άνετα και ευχάριστα»**, υπογράμμισε προσθέτοντας ότι για τον λόγο αυτό το σύγγραμμα δεν προσφέρεται μόνο για ειδικούς, αλλά στο ευρύτερο κοινό. **«Πρόκειται για μία σημαντική συμβολή στην βιβλιογραφία»**, τόνισε.

Η κ. Γεωργιτσογιάννη παρουσίασε με την βοήθεια εικόνων από το βιβλίο, την τυπολογία της «Βυζαντινής Ανάστασης» της παλαιολόγιας περιόδου. Κατά την χρονική περίοδο που εξετάζει το βιβλίο στην παράσταση της Ανάστασης γίνεται λόγος για νέους τύπους και παραλλαγές, ενώ καινούργια πρόσωπα και στοιχεία προστίθενται συχνά στη σύνθεση.

Αναλυτικότερα κ. Γεωργιτσογιάννη παρουσίασε τους τέσσερις τύπους που αναφέρει η συγγραφέας στο βιβλίο και προέβη στην ανάλυση τους. **Πρόκειται για τους εξής τύπους:**

- A.** Ο Χριστός ανασύρει τον Αδάμ.
- B.** Ο Χριστός ανασύρει τον Αδάμ και την Εύα.
- Γ.** Ο Χριστός δεν ανασύρει ούτε τον Αδάμ ούτε την Εύα.
- Δ.** Ο «σύνθετος τύπος».

Πρέπει να σημειωθεί ότι βασικό κριτήριο για μια τυπολογική κατάταξη θεωρείται και πάλι η θέση του Χριστού στη σκηνή και η σχέση του με τον Αδάμ και την Εύα, διότι τα πρόσωπα αυτά συγκροτούν τον εικονογραφικό και θεολογικό πυρήνα της παράστασης.

«Διά της Αναστάσεως η ζωή βασιλεύει παντού»

Τον λόγο στη συνέχεια έλαβε ο **κ. Δημήτριος Μπαλιάτσας**, Δρ. Φιλοσοφία, Διδάσκων στο ΕΑΠ και το Λαϊκό Πανεπιστήμιο, Διευθυντής των Εκδόσεων ΕΝΝΟΙΑ. Ο κ. Μπαλιάτσας αναφέρθηκε στην ομιλία του **στη σημασία της Ανάστασης σε συνάφεια με τη Βυζαντινή διανόηση και αγιογραφία**.

«Ο θάνατος είναι το σημαντικότερο και αγωνιωδέστερο πρόβλημα που ταλάνιζε, βασανίζει και θα προβληματίζει διηνεκώς τον άνθρωπο. Αποτελεί το κυριότερο αίτιο γένεσης της θρησκείας αλλά και της πίστης σε έναν θεό παντοδύναμο, υπερφυσικό. Οι περισσότερες θρησκείες το αποδέχονται και πιθανότατα γι' αυτόν το λόγο εστιάζουν σε θεό που κατανικά με κάποιον τρόπο τον θάνατο. Ως πρόβλημα οι θρησκείες το αντιμετωπίζουν με τρόπο παρηγορητικό, με παραμυθία, δηλαδή, και ποικίλες υποσχέσεις για την “μέλλουσα ζωή”. Ασφαλώς και ο θάνατος ενός ανθρώπου συγκλονίζει. Προκαλεί το ισχυρότερο συναίσθημα φόβου, καθ' όσον είμαστε βέβαιοι για το φυσικό τέλος μας, μπορούμε, όμως, να το διαχειριστούμε προς μετριασμό λογικά και ψυχικά, διότι αποτελεί, ως τέτοιο φαινόμενο, εμπειρικό δεδομένο, παρ' ότι επιφέρει ενίοτε ανυπέρβλητο πόνο ψυχής και βαθύτατη θλίψη. Βεβαίως και για τον χριστιανό πιστό επιτείνεται σε μέγιστο βαθμό ο φόβος, το δέος και η αγωνία του ενώπιον του θανάτου, καθ' ότι τα ερωτήματα που ανακύπτουν είναι αγωνιώδη και κορυφαίως βασανιστικά: “διαλύεται ο άνθρωπος εις τα εξ ων συνετέθη”; “μετά τον διαχωρισμό ψυχής - σώματος η ψυχή μεταβαίνει κάπου ή καταστρέφεται;” “μετά τον θάνατό μου θα ζω, θα υπάρχω κατά κάποιον τρόπο, τουλάχιστον;”», ανέφερε μεταξύ άλλων, ο κ. Μπαλιάτσας.

«Η πολυπόθητη ανακούφιση υπό μορφήν λύτρωσης από αυτή την ομολογουμένως ζοφερή κατάσταση επέρχεται με την Ανάσταση του Θεανθρώπου. Αυτή η εορτή αφορμάται από την υπέρλαμπρη νίκη του Χριστού και, ως εκ τούτου, την βαρύτατη και συντριπτική ήττα του θανάτου, του Άδη. Διά της Ανάστασης του Χριστού ο Άδης πικράθηκε διότι συνετρίβη, ξεγελάστηκε, υποδουλώθηκε. Έχασε τη δύναμή του, επομένως ο άνθρωπος ας μην τον φοβάται τόσο. Η Ανάσταση του Χριστού σημαίνει κατακρημνισμό των δαιμόνων και χαρά των αγγέλων. Διά της Αναστάσεως η ζωή βασιλεύει παντού, οι νεκροί παύουν να βρίσκονται σε πρότερη κατάσταση, αφού τώρα ο Χριστός έγινε η αρχή της δικής τους ανάστασης», είπε σε άλλο σημείο της ομιλίας του.

«Πρόκληση για εμένα η θεολογική ερμηνεία της παράστασης της Αναστάσεως»

Τελευταία τον λόγο έλαβε η συγγραφές του βιβλίου, **Ομότιμη Καθηγήτρια Ιωάννα Στουφή - Πουλημένου**, η οποία ευχαρίστησε άπαντες για την τιμή που έκαναν στην ίδια με το να παραστούν στην παρουσίαση.

Μιλώντας για το βιβλίο και τη θεολογική διάσταση και ερμηνεία που έδωσε η ίδια με την έρευνά της, είπε:

«Συνδυάζοντας την Ανάσταση με την εικονογραφία βλέπουμε ότι δεν στηρίζεται σε μια αφήγηση της Καινής Διαθήκης. Δεν είναι, δηλαδή, μια παράσταση η οποία αποτυπώνει εικαστικά αυτό που λέει το κατά Ματθαίον, το κατά Λουκάν, το κατά Ιωάννην κτλ. Ευαγγέλιο. Επομένως, είναι μια σύνθεση θεολογική, είναι μια δημιουργία της θεολογικής σκέψης της Εκκλησίας και κατά τη γνώμη μου στη θεολογική ιστορία. Αυτό αποτελούσε για μένα πάντα μια πρόκληση, όσο οι

δυνατότητές μου το επέτρεπαν, να ερμηνεύσω θεολογικά αυτή την παράσταση. Και φυσικά χωρίς να γνωρίζουμε με ακρίβεια τις πηγές έμπνευσης. Υπάρχουν τόσες πηγές οι οποίες όλες μαζί συνδυάζονται με καταπληκτικό και δημιουργικό τρόπο για να δημιουργηθεί αυτή η παράσταση».

Η κ. Στουφή τόνισε ότι ενώ ο πυρήνας ο βασικός της εικόνας της Αναστάσεως παραμένει ο ίδιος, εξελίσσεται μέσα στον χρόνο και αυτό μάλιστα κατά τα Παλαιολόγια χρόνια, σε μια περίοδο τόσο σημαντική, τόσο ενδιαφέρουσα, που εμπλουτίζεται ακόμα περισσότερο, που δημιουργούνται νέοι εικονογραφικοί τύποι, που προστίθενται καινούργια πρόσωπα και φυσικά όλα αυτά δεν είναι δυνατόν να τα δούμε ανεξάρτητα από την εποχή τους, να τα δούμε ανεξάρτητα από τη μεγάλη Παλαιολογία αναγέννηση, από τον ουμανισμό των θεολόγων, από την διαχρονική θεολογία της Εκκλησίας.

«Γιατί η θεολογία της Εκκλησίας δεν αλλάζει, ίδια είναι πάντα, όμως η έκφραση της θεολογίας, όμως η έκφραση της θεολογίας μπορεί να εμπλουτίζεται. Η ουσία δεν αλλάζει όμως η έκφραση μπορεί να παίρνει κάποιες άλλες μορφές. Το ίδιο συνέβη και με την Παλαιολογία Ανάσταση. Διαπίστωσα την μεγάλη επίδραση του ησυχασμού του μεγάλου αυτού πνευματικού κινήματος του δέκατου τέταρτου αιώνα. Πιστεύω δε ότι ο δεύτερος τύπος που ο Χριστός ανασύρει και τον Αδάμ και την Εύα φυσικά ακουμπά στα κοινωνικά δρώμενα, αλλά κλειδί για την ερμηνεία είναι ο ίδιος ο ησυχασμός. Δηλαδή η τιμή που ο ησυχασμός αποδίδει στην Παναγία ως πρότυπο θα λέγαμε ησυχαστή, αν επιτρέπετε να πω την έκφραση, Επομένως, οπωσδήποτε υπάρχει τυπολογική σχέση νέου Αδάμ, παλαιού Αδάμ, Χριστού-Αδάμ, υπάρχει και η σχέση Εύας-νέας Εύας- Παναγίας. Όλα αυτά αν συνδυαστούν μας δίνουν ακριβώς το βαθύτερο πνεύμα της εποχής των Παλαιολόγων που μπορεί σε αυτές τις δύσκολες για την αυτοκρατορία στιγμές, όταν είναι διαμελισμένη και χαροπαλεύει, να δημιουργεί μια φοβερή αναγέννηση πνευματική σε όλα τα επίπεδα κα φυσικά και στην τέχνη», ανέφερε.

Την εκδήλωση έκλεισε με σύντομο χαιρετισμό ο Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, **κ. Αναστάσιος Ντάνος**.

